

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра німецької філології

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Іваницьок С. В. *С. В. Іваницьок*

Протокол № 2 від «17» жовтня 2018 р.

№1710201815

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
«Соціолінгвістичні маркери комунікації»

підготовки	магістра
спеціальності	035 Філологія
освітньої програми	Мова і література (німецька). Переклад.

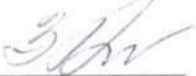
Луцьк – 2018

Програма навчальної дисципліни «Соціолінгвістичні маркери комунікації» підготовки магістра, галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія, за освітньою програмою Мова і література (німецька). Переклад.

Розробник: Лисецька Н. Г., кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології

Рецензент: Козак С. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри німецької філології
протокол № 1 від 30.08.2018р.

Завідувач кафедри: проф. Застровська С.О.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету іноземної філології
протокол №1 від 13.09.2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету доц. Павлюк А.Б.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни «Соціолінгвістичні маркери комунікації», складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 035 Філологія.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	03 Гуманітарні науки 035 Філологія Мова і література (німецька). Переклад. Магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання 2 (6)
		Семестр 11-ий
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 24 год.
		Практичні (семінарські) 12 год.
		Самостійна робота 76 год.
		Консультації 8 год.
Форма контролю: залік		

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	03 Гуманітарні науки 035 Філологія Мова і література (німецька). Переклад. Магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання 2 (7)
		Семестр 13-ий
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 16 год.
		Практичні (семінарські) 4 год.
		Самостійна робота 84 год.
		Консультації 16 год.
Форма контролю: залік		

Курс «Соціолінгвістичні маркери комунікації» складається з лекцій, семінарських занять та самостійної роботи. Поточна перевірка знань студентів проводиться шляхом оцінювання відповідей на семінарських заняттях, а також виконання самостійної роботи. По закінченні курсу студенти складають залік.

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Предметом теоретичного курсу є проблеми, пов'язані із соціальною природою мови, її суспільними функціями, механізмом впливу соціальних чинників на мову і роллю мови в житті суспільства.

Міждисциплінарні зв'язки: при вивченні теоретичного курсу «Соціолінгвістичні маркери комунікації» студенти повинні використовувати знання, набуті за попередні роки навчання, а саме з історії мови, соціолінгвістики,

етнолінгвістики, лексикології, гендерної лінгвістики, сучасних граматичних течій, когнітивної лінгвістики тощо.

Соціолінгвістичні маркери – це теоретичний курс, що опирається на базові теоретичні знання із соціолінгвістики і передбачений навчальними програмами для магістрів. Теоретичний курс ставить за мету дослідження мовної поведінки індивідуума, процесу його соціалізації, виникнення та подолання мовних конфліктів тощо.

Мета курсу – показати студентам, що варіативність мовлення невід’ємно пов’язана із соціолінгвістичними маркерами (вік, стать, національність, приналежність до певної субкультури, професійна діяльність тощо); навчити студентів аналізувати мовні явища з огляду на соціолінгвістичну варіативність.

Основні завдання курсу:

- ознайомити студентів із моделлю соціолінгвістичної орієнтації, яка вивчає мовну варіативність у залежності від соціальних маркерів, зокрема культурної та релігійної приналежності, професійної діяльності, ареальних, вікових та ін. факторів;
- показати студентам, що для успішної комунікації необхідно мати «комунікативну компетенцію», тобто бути спроможним «правильно» висловитися по темі «у правильний час у правильний момент у правильному місці» – „zur richtigen Zeit am richtigen Ort etwas Richtiges über ein Thema äußern“;
- показати ті труднощі та бар’єри, які виникають у процесі комунікації та вказати на можливості їх подолання.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

По закінченні курсу студент повинен **знати** про:

- найбільш відомих вчених, які займалися та займаються проблемами мови та суспільства;
- основні напрямки розвитку та методи соціолінгвістичних досліджень;
- соціологію німецької мови, зокрема статус німецької мови в окремих німецькомовних державах, у світі, явища білінгвізму, диглосії тощо;
- лінгвістичну варіативність німецької мови у відповідності до соціальних маркерів як:

- національна приналежність;
- культурна приналежність;
- релігійна приналежність;
- професійна діяльність;
- належність до певної субкультури;
- віковий фактор;
- приналежність до певної статі тощо.

По закінченні курсу студент повинен **вміти**:

- знаходити, опрацьовувати та ефективно використовувати необхідну для написання рефератів та дипломних проектів літературу;
- оперувати науковою термінологією українською та німецькою мовами, які відносяться до сфери соціо-, гендерної- та етнолінгвістики, когнітивної лінгвістики;
- аналізувати тексти різних жанрів з огляду на їх медіальну, ситуативну, функціональну, соціальну, ареальну та інтеракціональну особливість;

- практично використовувати набуті теоретичні знання при інтерпретації текстів на заняттях із німецької мови як основної.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредита ECTS.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Соціолінгвістичні маркери комунікації» складається із двох змістових модулів. По завершенні вивчення курсу студенти складають залік - письмовий тест та усна відповідь на заліку. Складовими залікового кредиту є модулі, які відображають усі форми навчального навантаження студента: лекційні та семінарські заняття, самостійна робота. Кількість годин розподілено наступним чином:

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Семінари	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Zur Theorie einer germanistischen Soziolinguistik					
Тема 1. Theoretische Grundlagen	11,5	2	1	8	0,5
Тема 2. Soziolinguale Ausgrenzung	11,5	2	1	8	0,5
Тема 3. Sprachliche Varietäten	12	2	1	8	1
Тема 4. Mediale und situationale Varietäten. Funktionale Varietäten: Funktiolekte / Funktionalstile	12	2	1	8	1
Тема 5. Soziolektale Varietäten: Soziolekte. Areale Varietäten: Sozio-Dialektologie. Interaktionale Varietäten (Textsorten und Stile)	12	2	1	8	1
Разом за ЗМ 1	59	10	5	40	4
Змістовий модуль 2. Sprache als interaktives gesellschaftliches Phänomen					
Тема 6. Geschlechtsspezifische Kommunikation	16	4	2	9	1
Тема 7. Altersspezifische Kommunikation	13	2	1	9	1
Тема 8. Kulturelle und sprachliche Vielfalt. Multikulturelle Gesellschaft	16	4	2	9	1
Тема 9. Multilinguale Gesellschaft. Polyglossie. Diglossie und Bilingualismus	16	4	2	9	1
Разом за ЗМ 2	61	14	7	36	4
Всього годин:	120	24	12	76	8

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Семінари	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Zur Theorie einer germanistischen Soziolinguistik					

Тема 1. Theoretische Grundlagen	16	2	-	12	2
Тема 2. Soziolinguale Ausgrenzung	16	2	-	12	2
Тема 3. Sprachliche Varietäten	16	2	-	12	2
Разом за ЗМ 1	48	6	0	36	6
Змістовий модуль 2. Sprache als interaktives gesellschaftliches Phänomen					
Тема 4. Geschlechtsspezifische Kommunikation	17	2	1	12	2
Тема 5. Altersspezifische Kommunikation	17	2	1	12	2
Тема 6. Kulturelle und sprachliche Vielfalt. Multikulturelle Gesellschaft	17	2	1	12	2
Тема 7. Multilinguale Gesellschaft. Polyglossie. Diglossie und Bilingualismus	21	4	1	12	4
Разом за ЗМ 2	72	10	4	48	10
Всього годин:	120	16	4	84	16

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Денна форма навчання (12 годин)

Семінар 1. Theoretische Grundlagen. Primäre sprachliche Sozialisation.

1. Theorien über sprachliches Versagen.
 - 1.1. Bernstein und seine Kode –Theorie.
 - 1.2. Soziale Schichtung. Soziale Milieus und Schichten in West und Ost.
 - 1.3. Das soziolinguistische Varietäten-Modell.
2. Primäre sprachliche Sozialisation
 - 2.1. Soziale und sprachliche Identität. Wahrnehmung als Selektion. Stereotype.
 - 2.2. Identität des Sozialen in der Sprache.

Семінар 2. Soziolinguale Ausgrenzung

1. Schüler und Jugendliche. Studentensprache.
 - 1.1. Gruppenbildung und Sprache.
 - 1.2. Sprachliche Besonderheiten.
 - 1.3. Einige Jargons.
2. Sondersprachen Erwachsener.
 - 2.1. Subkulturen und Rotwelsch.
 - 2.2. Argot und „Slang“ als Sondersprachen.
 - 2.3. Massenjargon.

Семінар 3. Geschlecht und Sprache

1. Geschlecht und Sprache

2. Sprachgebrauch von Frauen und Männern
3. Theorie von zwei Kulturen
4. Charakteristische Besonderheiten des weiblichen Sprachgebrauchs
5. Charakteristische Besonderheiten des männlichen Sprachgebrauchs

Семинар 4. Alter und Sprache

1. Sprache und Kommunikation im Alter
2. Zur demographischen Bestimmung: Altersaufbau in Deutschland
3. Typische soziale Veränderungen und Erfahrungen im Alter
4. „Alter“ aus der linguistischen Sicht

Семинар 5. Kulturelle Vielfalt

1. Multikulturelle Gesellschaft
2. Multilinguale Gesellschaft

Семинар 6. Kulturelle und sprachliche Vielfalt

1. Multilinguale Gesellschaft
2. Polyglossie
3. Diglossie und Bilingualismus
4. Deutsch in Bilingualismus-Situationen
5. Konfrontation mit Sprachen neuer Minderheiten. Pidgin-Deutsch

Заочна форма навчання (4 години)

Семинар 1. Geschlecht und Sprache. Alter und Sprache

1. Geschlecht und Sprache
 - 1.1. Sprachgebrauch von Frauen und Männern
 - 1.2. Theorie von zwei Kulturen
 - 1.3. Charakteristische Besonderheiten des weiblichen Sprachgebrauchs
 - 1.4. Charakteristische Besonderheiten des männlichen Sprachgebrauchs
2. Sprache und Kommunikation im Alter
 - 2.1. Zur demographischen Bestimmung: Altersaufbau in Deutschland
 - 2.2. Typische soziale Veränderungen und Erfahrungen im Alter
 - 2.3. „Alter“ aus der linguistischen Sicht

Семинар 2. Kulturelle und sprachliche Vielfalt

1. Multikulturelle Gesellschaft
2. Multilinguale Gesellschaft
 - 2.1. Polyglossie
 - 2.2. Diglossie und Bilingualismus
 - 2.3. Deutsch in Bilingualismus-Situationen
 - 2.4. Konfrontation mit Sprachen neuer Minderheiten. Pidgin-Deutsch

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Написання рефератів на одну із поданих нижче тем:

1. Kindheit und Sprache.
2. Studentensprache.
3. Sprachliche Besonderheiten der jugendlichen Subkulturen.
4. Areale sprachliche Varietäten.
5. Kommunikationskonflikte in Institutionen.
6. Deutsch in Bilingualismus-Situationen.
7. Deutsch in Diglossie-Situationen.
8. Transitorische Soziolekte (Lebensalterssprachen): (Kindersprache, Schüler – und Jugendsprache, Erwachsenensprache, Alters- oder „Senioren“ – Sprache).
9. Habituelle Soziolekte (die geschlechtsspezifischen Sprechweisen oder Sexolekte (Frauen-, Männersprache) sowie Sondersprachen (Gaunersprache, Fahrenden „Jenisch“, Jiddisch)).
10. Pidgin-Deutsch (Deutsch, das von erwachsenen Ausländern gesprochen wird).
11. Temporäre Soziolekte: Sonderformen im Sprachgebrauch von Sport, Hobby, Freizeitgemeinschaften; betreffen nur eine „gewisse Zeit im Tages- oder Jahresablauf, Freizeitgruppen, Hobbygemeinschaften, andere Tages- oder Nachtvergnügungsgruppen mit eigenem Jargon oder Wortschatz (Fußbal-, Golf-, Reitersprache, Soldatensprache usw.)
12. Umgangssprache (historischer Soziolekt).

2. Укладання термінологічного словника до курсу «Соціолінгвістичні маркери комунікації».

3. Питання для самостійного опрацювання:

Identität des Sozialen in der Sprache.

Soziolinguale Ausgrenzung.

Schule: Theorien über sprachliches Versagen.

Kode-Theorie und Schule.

Soziolinguistik der Stadt.

Diastratische und diatopische Varianz.

Genderlinguistik.

Gerontolinguistik (Sprache und fortgeschrittenes (soziales)Alter).

Kulturelle und sprachliche Vielfalt.

Kommunikationskonflikte in Institutionen.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

При вивченні курсу «Соціолінгвістичні маркери комунікації» студент виконує такі види робіт: вивчення теоретичного матеріалу (на заняттях та самостійно), виконання завдань для самостійної роботи, написання рефератів та укладання термінологічного глосарію, підсумкового тесту та заліку.

Комплексна оцінка знань проводиться за 100-бальною шкалою. Усі види навчальної діяльності студента оцінюються певною кількістю балів. Максимальна кількість балів на засвоєння усього теоретичного матеріалу протягом вивчення курсу з урахуванням самостійної роботи становить 40 балів. Підсумковий контроль (60 балів) складається із двох частин і здійснюється у формі письмового тесту (30 балів) та усної відповіді (30 балів).

Розподіл балів за модулями

Поточний контроль			Модульний контроль		Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3		
ЗМ 1	ЗМ 2	Самостійна робота	Тест	Залік (усна відповідь)	
15	15	10	30	30	100
40			60		

Поточне контроль здійснюється викладачем на практичних заняттях протягом семестру в межах відповідного навчального модуля.

Відсутність студента на модульній контрольній роботі (тесті) оцінюється у "0" балів. Повторне складання модульного контролю для студента можливе при його відсутності з поважної причини.

Рівень знань студента оцінюється в балах, фіксується в журналі після вивчення кожного навчального модуля. Підсумкова оцінка за національною шкалою за семестр заноситься в заліково-екзаменаційну відомість.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антошкіна Л. *Соціолінгвістика*: навчальний посібник / Л. Антошкіна, Красовська Г., Сигеда П., Сухомлинов О. – Донецьк: ТОВ „Юго-Восток Лтд”, 2007. – 360 с.
2. Ammon, Ulrich / Kellermeier, Birte. Dialekt als Sprachbarriere passe? 25 Jahre danach: Versuch eines Diskussions-Erweckungsküsschen. In: Deutsche Sprache 25, 1997. – S. 21–38.

3. Лисецька Наталія. Мова як виразник соціальної ідентичності: соціолінгвістичні маркери комунікації / Наталія Лисецька // Науковий Вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки: Мовознавство. – № 5 (330). – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2016. – С. 246–250.
4. Bahrtdt, Hans Paul. Schlüsselbegriffe der Soziologie. Eine Einführung mit Lehrbeispielen. 8. Aufl. München, 2000. – 190 S.
5. Bernstein, Basil. Studien zur sprachlichen Sozialisation. – Düsseldorf, 1972. – 344 S.
6. Duden. Wörterbuch der Szenensprachen. Mannheim, 2000. – 222 S.
7. Geißler, Rainer. Die Sozialstruktur Deutschlands. Die gesellschaftliche Entwicklung vor und nach der Vereinigung, Wiesbaden, 2002. – 178 S.
8. Löffler, Heinrich. Germanistische Soziolinguistik. 3., überarb. Aufl. – Berlin. Erich Schmidt Verlag, 2005 (Grundlagen der Germanistik. Bd. 28). – 253 S.
9. Neuland, Eva. Subkulturelle Sprachspiele Jugendlicher heute. Tendenzen zur Standardisierung in der deutschen Gegenwartssprache. In: Jugendsprache – Jugendliteratur – Jugendkultur. Interdisziplinäre Beiträge zu sprachkulturellen Ausdrucksformen Jugendlicher. Frankfurt / M., 2003. – 235 S.
10. Samel, Ingrid. Einführung in die feministische Sprachwissenschaft. Berlin: Erich Schmidt, 1995. – 224 S.
11. Thimm, Caja. Alter – Sprache – Geschlecht. Sprach und Kommunikationswissenschaftliche Perspektiven auf das höhere Lebensalter. Frankfurt/Main, New York (Campus Forschung. Bd. 801). 2000. – S. 89–94.
12. Veith, H. Werner. Soziolinguistik. Ein Arbeitsbuch. 2. Auflage. – Gunter Narr Verlag. Tübingen, 2005. – 278 S.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

Денна / заочна форма навчання

1. Sprache als interaktives Phänomen.
2. Sprachsystem, Soziolinguistik, Nachbarwissenschaften.
3. Soziolinguale Systeme.
4. Primäre sprachliche Sozialisation.
5. Identität des Sozialen in der Sprache.
6. Handlungsorientierte Identitätsbildung.
7. Soziolinguale Ausgrenzung.
8. Schüler und Jugendliche.
9. Gruppenbildung und Sprache.
10. Einige Jargons.
11. Sondersprachen Erwachsener. Rotwelsch. Argot und Slang als Sondersprachen.
12. Fachsprachen als Sondersprachen.
13. Sprachliche Varietäten.
14. Kode-Theorie und Schule. Soziale Schichtung. Rezeption der Kode-Theorie in Deutschland.
15. Geschlechts- und altersspezifische Kommunikation.
16. Geschlecht und Sprache. Theorie der zwei Kulturen.
17. Alter und Sprache.
18. “Gerontolinguistik“.

19. Kulturelle und sprachliche Vielfalt.
20. Polyglossie.
21. Diglossie und Bilingualismus.